

Din activitatea de cercetare științifică a lui Vasile Pârvan în anii studenției

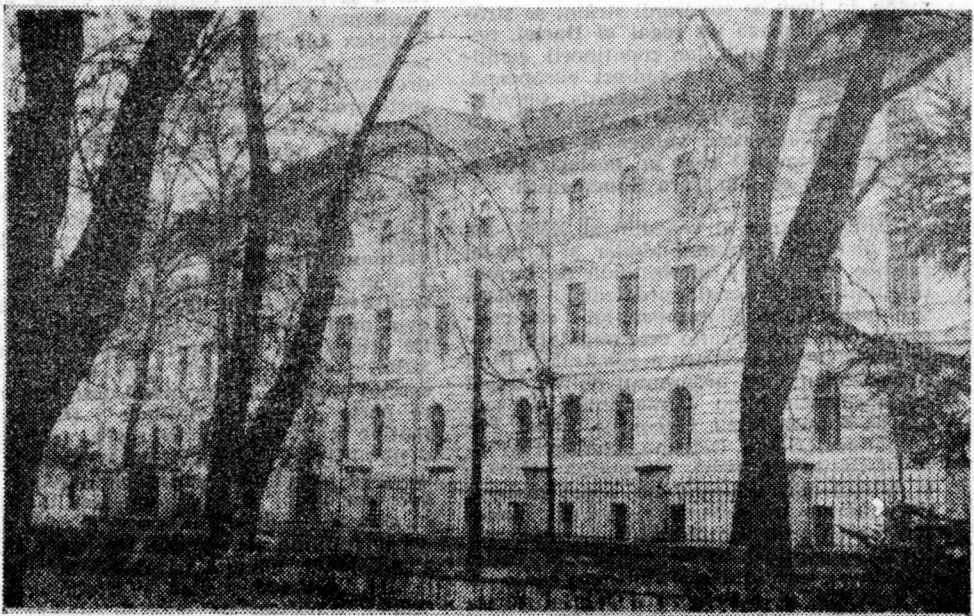
„Să muncim în libertate, să creem în libertate, e să cântăm vieții cel mai frumos imn, pe care l-ar putea sufletul nostru cuprinde în adâncurile lui. **Munca e ritmul vieții.** Ea dă, ca și libertatea, tărie și frumusețe și caracter propriu ființei noastre (...). Și ritmului etern în care se poartă luminile infinite în cosmos îi stă, în marginea lui, cu vrednicie alături, ritmul veșnic în care umanitatea își trece siguranța ei luminoasă de la veac la veac și de la mileniu la mileniu”. Aceste cuvinte, adevărată profesiune de credință și imn închinat muncii stăruitoare, după pilda antierilor strămoși (**Labor omnia vincit improbus**) au caracterizat viața înviorată a marelui savant și om al cetății — **Vasile Pârvan**. Patriot autentic, fără entuziasm al **României Intregite** și mai apoi organizator de excepție al structurilor culturale ale țării, marele istoric s-a angajat patetic, eroic la proporții de monumentalitate, în ceea ce a socotit cu pioșenie că este „datoria vieții sale”. Și a găsit de cuvință că această datorie era ca el să fie „de ajutor altora”. În această cuprindere, chiar dacă dăruirea spre semenii săi s-ar fi concretizat numai în **proiectul de organizare a Universității Daciei Superioare**, menit să structureze întreaga viață culturală a Transilvaniei, tot am fi datorii la o aleasă evocare și la o netulburată prețuire pentru **V. Pârvan**. Dacă marele istoric, născut în 1882 în „blînda, melancolică, contemporană” Moldovă, ca un simbol al ideii de unitate națională care a copleșit generația sa (în ea se încadrează, dintre istorici, **N. Iorga**, **I. Lupăș**, **V. Goldis**, **Al. Lapedatu**, **S. Dragomir ș.a.m.d.**), va avea în atenție statornică Transilvania de-a lungul vieții sale. O latură a acestor preocupări constanțe pentru Transilvania este dată de activitatea sa științifică, începută cu deosebită seriozitate și probitate încă din anii studenției. Cercetarea științifică studențească la **Vasile Pârvan** își are bazele solide în temeinica școală istorică de medievistică și de epocă modernă pe care a frecventat-o la Universitatea București și care avea drept corifei pe **Iorga**, **Onciul**, **Bogdan**. Acești dascăli l-au îndemnat pe înzestratul discipol să se aplece cu răbdare spre document după preceptele riguroase ale paleografiei și diplomatice, ale arhivisticii și bibliologiei; iar tânărul e-mul a cercetat și valorificat cu sagacitate documentul istoric în acești ani de studenție, chiar dacă vocația sa cea mare se va dovedi istoria veche și arheologia. Din 1902, Pârvan frecventează asiduă Biblioteca Academiei și prezintă, în același an, la seminarul condus de **Dimitrie Onciul** — savantul dedicat studiului întemeierii statelor feudale Românești — o documentată lucrare despre **referirile la români din Cronica Notarului Anonim al regelui Bela al Ungariei**. Tot în 1902, la seminarul lui **Nicolae Iorga**, studentul **V. Pârvan** face un studiu bazat pe documente de arhivă despre **Alexandru Papiu Ilarian**. Din acest moment, sub impulsul mișcării pentru unitate națională, preocuparea pentru personalitatea corifeului pașoptist va rămîne statornică cel puțin vreme de un an. De aceea, în 1903, **Vasile Pârvan** cere lui **Aurel Mureșan**, redactorul **Gazetei Transilvaniei**, să tipărească în periodicul brașovean ultimul tom al „**Istoriei Românilor din Dacia Superioară**” sub formă de foileton, în mai multe numere (proiectul nu se va realiza). Apoi, foarte curînd, în mai 1903, intră, la invitația lui **O. Tăslăuanu** în redacția „**Lucașfărul**” (de la **Budapesta**), alături de **St. O. Iosif**, **S. Pușcariu**, **Z. Bărsan ș.a.m.d.** Acest fapt va avea ca urmare, de-a lungul anului 1903, o fertilă colaborare la revistă a lui **Vasile Pârvan**, cu articole documentate, elucidînd în general aspecte ale vieții și activității lui **Al. Papiu Ilarian**. O anumită afinitate pentru acest subiect avea și **Dr. Ion Rațiu**, care în numerele 1 și 2 din 1903 ale **Lucașfărului** a publicat un studiu despre „**Al. Papiu Ilarian și decorațiunile de la 1850**” Studiu, bazat pe documente, cuprinde prezentarea atmosferei create între români cu prilejul hotărîrii **Curții Vieneze** de a decora pe unii din fruntașii pașoptiști ardeleni, care ar fi adus preținoșii servicii, în lupta lor, pentru casa din **Austria**. **Ion Rațiu** arată reacția reticentă și chiar ostilă a românilor decorați, demonstrînd că nu numai lăncu are o atitudine de frondă, (refuzînd grația imperială) ci și **Al. Papiu Ilarian**, care deși acceptă primirea în cadrul festiv a însemnului respectiv, declară, la cei 22 de ani ai săi, într-o latină curată ca aceea ce se putea auzi în discursurile din forul român, că nu va putea purta acest „semm

de bucurie (...) pînă cînd, ameliorîndu-se starea națiunii mele, nu voi avea cauză de a mă bucura”. **Vasile Pârvan**, receptiv la o temă care îl preocupa îndeaproape, remarcă în a doua parte a articolului lui **I. Rațiu**, „cîteva greșeli”. Într-un limbaj sobru, lipsit, de ironia care își face loc în asemenea ocazii studentul bucureștean, stabilește confuzia a două documente (declarațiuni) pe care o face **I. Rațiu**. În sprîjinul afirmației sale și contrar unei concepții istorice sentimental-romantice, necriticiste, pe care o manifestă **I. Rațiu**, **Vasile Pârvan** aduce argumente irefutabile, concrete, reproducînd textul declarației rostite în ianuarie 1851 de **Papiu** și valorificînd documente ignorate de prestigiosul om politic transilvănean, autorul celor două articole din **Lucașfărul**. Se remarcă în textul lui **Vasile Pârvan** precizia deosebită, probitatea științifică corelată cu acel cult pentru izvorul de primă mînă, cenzurarea de la judecări apreciative care nu au acoperire documentară deplină, toate acestea fiind coordonate fundamentale ale istoriografiei de nuanță pozitivistă, superioară în epocă pentru progresul științei istorice și deprinsă de la profesorii săi **Onciul** și **Bogdan**. (Pârvan a publicat observațiile sale relative la articolul doctorului **I. Rațiu** în **Lucașfărul** nr. 4 din 1903, sub titlul **O întîmpinare la articolul „A. Papiu Ilarian și decorațiunile de la 1850”**). Tot în întîmpinarea acestei căutări a adevărului istoric, și pentru a adînci o temă predilectă, **Vasile Pârvan** va publica în numărul 5 (din 1903) al aceleiași reviste budapestane a tinerilor studiiști articolul **Anul 1850 și studenții români ardeleni din Viena**. Acest articol, de asemenea bazat pe valorificarea unor documente inedite, începe cu un preambul despre veacul supplexurilor, preambul în care se explică acțiunile pe-

cu mai multă eficiență juriștii, funcționarii, profesorii, publiciștii, în locul teologilor. Printre acești oameni noi, vor fi și unii din semnatarii petiției studențești de la 1850. **Vasile Pârvan** își exprimă aprecierea pentru asemenea împlinire a tinerilor studiiști în problemele luptei politice românești de la jumătatea secolului XIX și pentru înțelegerea sensului acestei lupte, ai cărei conducători nu mai puteau rămîne episcopii și protopopii exclusiv. Seria de articole din **Lucașfărul** continuă în numărul 8 al aceluiași an (1903) prin cercetarea asupra calității de bursier al **Blajului** a lui **Al. Papiu Ilarian**. **Vasile Pârvan** arată că **Papiu** și **Iosif Hodoș**, ca studenți la Viena, au primit regulat de la consistoriul din **Blaj** cîte 300 de florini din fondul „**Simion Romoșai**” (din 1850 pînă în 1852). Dar odată cu scoaterea lucrării „**Istoria Românilor din Dacia Superioară**” **Al. Papiu Ilarian** a avut de întîmpinat grele adversități, mai ales dinspre partida fostului episcop **Lemeni**. De aceea, odată cu trecerea în Italia, la **Padova** și **Pavia**, a celor trei studenți (**Papiu**, **Hodoș** și **Bărnuțiu**) pentru doctorat, au început „proteste și insinuări” cu scopul de a li se tăia stipendiile. Valorificînd o prețioasă corespondență privată și oficială, **V. Pârvan** reconstituie drumul spinos al disputelor dintre vajnicii studenți, și unii fruntași ecleziaști blăjeni, pînă cînd, după vremelnice victorii pentru tineri, bursele li s-au suspendat definitiv în 24 ianuarie 1855, fiind declarate vacante de către guvern. În urma acestei decepții, la insistențele lui **A. Treboniu-Laurian**, **Papiu** pleacă în **Moldova**, pentru a desfășura o laborioasă carieră didactică, în spiritul frumoasei tradiții a învățămîntului românesc ardelean.

V. Pârvan continuă însă cercetările legate de viața și opera lui **Papiu Ilarian**, publicînd în numărul 9 (1903) din **Lucașfărul** articolul **Interzicerea istoriei românilor în toate statele austriace**. Deși pe alocuri lucrarea este mai ales o caldă pleoară pentru personalitatea fruntașului român, **V. Pârvan** nu se îndepărtează nici de astă dată de temeiurile documentare. El explică foarte convingător condițiile în care fruntașii ecleziaști români au primit nefavorabil **Istoria românilor din Dacia Superioară**, mai ales tomul II (apărut în 1852), ei influențînd un curent de opinie oficială ce va duce la interzicerea lucrării. Cercetările lui **V. Pârvan** s-au mai concretizat în 1903 tot în **Lucașfărul** (Nr. 19)

Cluj / Central University Library Cluj

ționale ale românilor, sensul unirii cu biserica Romei, răscoala lui **Horea**, sacrificiul de la 1848; de astă-dată, limbajul, deși adecvat adevărului istoric, e mai înflăcărat, apelînd uneori la metaforă și la epitetul sugestiv ori la comparație. Dar faptul nu este în discordanță cu materialul faptic, dimpotrivă, stilul e adecvat entuziasmului studenților români din **Viena** (**Al. Papiu Ilarian**, **I. Hodoș**; **N. Vasileco**, **V. Pop**, **P. Misiciu**, **I. Rațiu**, **A. Moroniian**, **I. Mareu**), semnatarii al unei petiții către sinodul de la **Blaj** din 18/30 septembrie 1850 care urma să aleagă pe noul episcop al românilor greco-catolici. **Vasile Pârvan** publică textul petiției prin care studenții cer alegerea unui episcop care să lupte pentru drepturile naționale. În argumentația sa, tânărul istoric în formare reproduce cîteva cuvinte semnificative ale lui **Papiu** (conducătorul acțiunii petiționare), din care reiese regretul acestuia din urmă pentru faptul că „românii inteligenți se fac popi, ca și cum de popi ar avea nevoie acum românii iar nu de juriști și politicieni, care să-i știe conduce în luptele lor (...)”. Remarca este surprinzătoare prelîmînd o realitate care se va concretiza abia după 1867, cînd în fruntea mișcării naționale românești se pot situa

prin publicarea, la rubrica „Pagini din trecut” a unei scrisori a lui **Aron Pumnul** scrisă la **Cernăuți** în 22 aprilie 1862 și destinată lui **Atanasie Șandor** din **Arad**. **Aron Pumnul** exprimă aici rugămîntea de a primi de la **Atanasie Șandor** unele amănunte din biografia sa spirituală ale unor literați bănățeni și o privire de ansamblu asupra dezvoltării literaturii române în **Banat**, toate fiindu-i necesare pentru completarea cursului său de specialitate ținut la liceul din **Cernăuți**.

Este lesne de observat, fie și numai din studiile și comunicările publicate în **Lucașfărul** în 1903, că studentul **V. Pârvan** (și va lua licența în 1904) a desfășurat o laborioasă cercetare științifică, în consecință cu preceptele sănătoase ale unei școli istorice prestigioase, ai cărei mentori spirituali erau în epocă: **Iorga**, **Onciul**, **Bogdan ș.a.m.d.**, valorificînd de timpuriu o concepție și o metodologie istorică modernă, adecvate dezvoltării istoriografiei europene a vremii. **V. Pârvan**, chiar dacă va fi fondatorul școlii românești de arheologie, rămîne în istoria scrisului istoric și prin aceste începuturi ce stau sub semnul istoriei medievale și moderne.

ION AUREL POP